

เป็นหนักกลอนนอนเปลาก็เศร้าใจ

นำเสนอเมื่อ : 9 ธ.ค. 2552

วันที่ ๑๐ ธันวาคม วันหนักกลอน

เป็นหนักกลอนนอนเปลาก็เศร้าใจ

แล้วเจ้าจะนั่งอยู่โง่โง่ทวนหัว
จงเอาความคิดมาปั้นแต่งให้เป็นตัว
อย่าได้กลัวจะเผยความคิดมีผิดแนว

เขียนเกิดเขียนอะไรใจอยากเขียน

เขียนแล้วต้องหมั่นเวียนหมั่นฝึกฝน
เขียนความคิดให้เป็นตัวแต่งคิดตน
เขียนให้เธอได้พบกันในวิญญาน

บัวกั้นต์ วิลามาศ-ประพันธ์

จุดไฟฝัน (เกริ่นนำ)

บทร้อยกรอง

นับว่าเป็นวัฒนธรรมแห่งรากเหง้าที่ฝังลึกอยู่ในชีวิตจิตใจของคนไทยมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ คนไทยเป็นคนมีความเป็นศิลปินอยู่ในชีวิตจิตใจมาโดยกำเนิด จะเห็นจากการแสดงออกทางคุณนิยมในวิถีชีวิตประจำวันของคนไทยในทั่วทุกภาค ล้วนรายรำไปกับทำนองแห่งรอยกรองทั้งนั้น มิเพียงหมอลำแห่งภาคอีสาน ตำนานแห่งล้านนา หรือโนราห์จากแดนสะตอ มีอาจแยกออกจากการเป็นผู้ผู้มีคารมแห่งเจ้าบทเจ้ากลอนไม่ สิ่งเหล่านี้จึงเป็นความภาคภูมิใจของคนไทยอย่างซาพเจ้าอย่างยิ่งการที่เรามาเติมฝันให้สิ่งเหล่านั้นงอกเงยงามงด จึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ควรแก่การสานต่อเป็นอย่างยิ่ง เรามารวมกันสืบสานวรรณกรรมให้เกิดขึ้น ณ บัดนี้

แบ่งปันใจ (ความรู้พื้นฐานทางบทร้อยกรอง)

ความเป็นเจ้าบทเจ้ากลอนของคนไทยที่มีมาตั้งแต่สมัยบรรพกาล แม้ว่าสมัยเริ่มต้นบนจินตนาการแห่งภาษาจะเป็นการร้องเล่น เอยนำ หรือเกี้ยวพาราสี แต่บรรพชนของเราเหล่านั้นได้ถ่ายทอดจารึกไว้ให้เรารุ่นหลังได้รับทราบเรียนรู้ในจารีตแห่งภูมิปัญญาที่ เราจำเป็นจึงต้องรับรู้สิ่งเหล่านั้นร่วมกันเพื่อเป็นการรักษา “ขนบ” นั้นเอาไว้ แมว่าความเป็น “นวลักษณ์” จะเป็นแนวทางแห่งการสร้างสรรคของบรรดากวีห้วงยุคปัจจุบันก็ตาม ณ เวลานั้น การที่จะนำคุณครูไปสู่การกระจ่างทั้งหมดคงมีเพียงพอ ทั้งนี้ด้วยเหตุแห่งเวลาแม้ว่าทุกท่านจะมี 24 ชั่วโมงเท่ากัน แต่หากเวลานั้นถูกแบ่งออกเพื่อการดำเนินชีวิตในด้านต่าง ๆ ไปหมดแล้ว

จึงขออนุญาตเอ่ยถึงบทร้อยกรองที่พอเป็นแนวทางในการนำไปใช้ได้บ้างในบางส่วนของการดำเนินชีวิต แต่จะมีเอ่ยถึงหลักเกณฑ์ แผนผัง บังคับ ที่บัญญัติไว้ในชนบท หากแต่จะกล่าวเป็นภาพรวมแห่งแนวทางการก่อเกิดในจินตนาการที่เป็นภาพรวมโดยทั่วไป นั่นคือเราจะมาตามหาว่า “กลอนสัมผัสใจได้อย่างไร” การที่จะทำให้กลอนหรือบทร้อยกรองสัมผัสใจ หรือ “โดนใจ” นั้น ท่านผู้รู้ได้ให้คำแนะนำไว้จึงขอนำมากล่าวในวันนี้พอสังเขป

ภาพพจน์ เป็นการใช้ถ้อยคำให้เกิดภาพโดยวิธีการเปรียบเทียบอย่างมีศิลปะ เพื่อผู้อ่านเห็นภาพในใจได้ชัดเจน เกิดรสชาติในการอ่านมากกว่าการใช้ภาษาธรรมดา ดังบทกลอนชื่อ “ยิ้ม” ของ “ดร.ศักดิ์ศรี แยมลิตดา”

ยิ้มไว้เกิดยิ้มไว้ใจเข้มขึ้น

เมื่อภักตร์รื่นชนชมนิยมเสมอ
ยิ้มงามเหมือนความฝันอันเลิศเลอ
ดูจเสนอให้ผู้อื่นได้ชื่นตาม

จินตภาพ เป็นการเขียนอย่างแจ่มแจ้ง โดยใช้คำที่มีความหมาย อ่านแล้วมองเห็นภาพโดยไม่มีการเปรียบเทียบ ดังเช่นบทกลอนชื่อ “คำร้องขอ” ของ “เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์”

แล้ววาระสุดท้ายได้มาถึง

เขาจับตริงมันไว้มิให้ตื่น
มัดสองขามาวางที่กลางดิน
มันไม่สิ้นเสียงร้องก้องระรัว

ใช้ผู้ร้ายใจดำอำมหิต

ใช้ผู้คิดก่อกรรมกระทำชั่ว
มันอาจโง่อาจเขลาอาจเมามัว
ไม่รู้ตัวสติบ้างบางเวลา

ถ้าคุณที่มีบ้างพออ้างสิทธิ์

ก็ขอแลกกับชีวิตอย่างคิดฆ่า
ไร้สิ่งอื่นอ้างอวยช่วยวาทา
มีน้ำตาไหลพร่างเพียงอย่างเดียว

คอถูกเค้นคมมีดค่อยกรีดขาด

ตามันเหลือกลานขยาตัวอย่างหวาดเสียว

เนื้อและเลือดริ้วเต้นบิดเป็นเกลียว
สุดแรงเรียวทรมานต้านความตาม

เผ้าร้องครวญร้องขอจนคอขาด

หัวก็ฟาดพื้นพลิกกระริกสาย
ส่งเสียงแว่ววิงวอนก่อนจะวาย

ต่อน้ำลายหวานลิ้มรอมชิมเนื้อ

สัญลักษณ์ เป็นการนำเอาคำหนึ่ง ๆ มาหมายความว่าแทนอีกอย่างหนึ่ง โดยถือว่าคำที่นำมาใช้แทนกันได้นั้นต้องเป็นที่รู้จักและเข้าใจกันทั่วไป ดังบทกลอนชื่อ “ฟ้าสีทอง” ของ “วิสา คัญทัพ”

เมื่อยืนหยัดต่อสู้อุคคี

ประชาชนย่อมมีชีวิตใหม่

เมื่อท้องฟ้าสีทองผ่องอำไพ

ประชาชนย่อมเป็นใหญ่ในแผ่นดิน

การเล่นคำ การเล่นคำเป็นเรื่องของการสร้างความไพเราะของเสียงแห่งบทกวีนั้น และหลายครั้งเป็นการสื่อความหมายให้ลึกซึ้งกว้างขวางไปด้วย แบบแผนของการเล่นคำมีหลายอย่างที่พบกันบ่อยคือ “การเล่นซ้ำคำหน้าของบทกวีแต่ละวรรค” เช่นบทกวีในชุด “เพลงขลุ่ยผิว” ของ “เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์”

กำหนดดินหินผาย่าให้เคลื่อน

กำหนดเดือนดาวตะวันให้ผันผ่าน

กำหนดน้ำฉ่ำไหลในแก่งธาร

กำหนดไม้ให้บานตามฤดู

กระทั่งดินหินผาไม่คลาดเคลื่อน

กระทั่งเดือนดวงตะวันผ่านผันอยู่

กระทั่งน้ำฉ่ำไหลในคลองคู

กระทั่งไม้ถึงฤดูก็รู้บาน

หรือบทกวีชื่อ “ระหว่างความแตกต่าง” ของ “ศิวกานต์ ปทุมสูติ”

ไม่มีความพอดีอยู่ที่ไหน

ไม่มีความพอใจอยู่ที่นั่น

ไม่มีข้อยุติตกลงกัน

ไม่มีวันสงบได้ในชีวิต

อะไรใหม่อะไรเก่าเข้ากันยาก

อะไรมากอะไรน้อยมีค้อยสนิท

อะไรสูงอะไรต่ำต่างความคิด

อะไรผิดอะไรถูกจะถามใคร

ระหว่างก่อนกับหลังยังสับสน

ระหว่างคนสมัยเก่าสมัยใหม่

ระหว่างชอบกับชังยังชังชั้ย

ระหว่างไกลกับใกล้ยังกริ่งกล้ว

การสร้างภาพพจน์ การสร้างภาพพจน์เราสามารถสร้างได้หลายแบบ เช่นการใช้อุปมาอุปไมย อุปลักษณะ ดังเช่นบทกวีชื่อ “ข้าวงาม” ของ “ไพโรรินทร์ ขาวงาม”

มืออาจจะหยาบกระด้างแห้งร้างราว

แต่คำข้าวกินกลืนนั้นชื่นหวาน

คนอาจตำทำนามาช้านาน

แต่เหงื่องานสร้างเมล็ดข้าวสีทอง

หรือจากอีกบทหนึ่งของ “ไพโรรินทร์ ขาวงาม” ชื่อ “เรือใบไม้”

ปลิดจากข้าวข้าวพายฝ่าหวัง

เป็นบทเพลงสู่มังนิรันดรผืน

ฝ่าราตรีไหวใบไม้ไหวพระจันทร์

และฝ่าไปไหวตะวันผืนทิวา

คลื่นแห่งธารสายนั้นยังผันผวน

เรือใบไม้เกินทวนกระแสกล้า

เป็นศพ เป็นศพ ทบธารา

ทบน้ำตาทบซาทที่ปลิดปลง

อภธารไม่รู้ใจแห่งใบไม้

ประหารใบทุกใบไปเป็นผง

ซึ่งใบไม้จะลอยใบจากไพรพง

ไปจมลงถมธารแห่งอธรรม

ให้ถึงรุ่ง (แนวทางที่นำเสนอ)

กว่าเกือบ 30 ปีที่กระผมผันตัวเองเข้าไปใช้ชีวิตแห่งวรรณกรรม ยอมรับว่าการเรียนรู้นั้นยังไม่จบสิ้นไป ยังมีอีกมากมายหลายประการที่ยังมีอาจห้รู้ทัน การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นทุกวินาที การเรียนรู้อาจมีหนึ่งหยุด กระผมยอมรับว่ายังไม่แม่นในขอบ ดั้งนั้นการเขียนงานแต่ละครั้งจึงจำเป็นต้องมีคู่มือประกอบ คู่มือเป็นตัวช่วยได้ดีที่สุด คู่มือที่กระผมสรรหาหรือซื้อมาตั้งปีปรากฏในบรรณานุกรมเป็นเพียงส่วนหนึ่งที่มีในแหล่งเรียนรู้ในบ้านของกระผม การอ่านคู่มือหรือเอกสารที่เกี่ยวข้องทำให้เราสามารถเขียนงานได้มากพอสมควร บางเวลาความคิดที่จะเขียนตีบตัน ก็หยุดเขียนหันไปอ่านหนังสือที่เกี่ยวข้อง ความคิดก็จะมีพุ่งขึ้นมา แล้วเริ่มเขียนต่อ การพูดคุยกับผู้อื่นก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะสร้างให้เราตีความแนวคิดที่จะนำมาเขียนได้เช่นกัน หากจะถามว่ากระผมมีแนวทางการเขียนอย่างไร อันนี้ตอบยาก ทั้งนี้เพราะการที่เราจะเขียนอะไรขึ้นมา

บางครั้งต้องใช้เวลา ใช้อารมณ์ ใช้สิ่งแวดล้อมและสถานการณ์เป็นตัวกำกับไปในตัว แต่ส่วนใหญ่ที่ผมเขียนงานขึ้นมาในเวลานี้เกิดจากสถานการณ์เป็นส่วนใหญ่ การที่เราเอาชีวิตจิตใจเข้าไปร่วมเสพในสิ่งที่เราพบเห็นหรือในสถานการณ์ ทำให้เราผูกพันกับสิ่งนั้น เมื่อเราเกิดความผูกพันกับสิ่งนั้นแล้ว ความคิดของเราจะตกผลึก เมื่อความคิดตกผลึกเราก็สามารถถ่ายทอดอารมณ์แห่งสถานการณ์นั้นได้อย่างมีความสุขโดยแท้จริง

เช่นกัน “กรุงโรมมิได้สร้างเสร็จในวันเดียว” การเขียนงานก็มีอาจแตกต่างกันมากนัก

“การเขียนงานเสร็จจึงยังมีเสร็จ”

การให้ผู้อื่นได้วิพากษ์งานวิจารณ์วรรณกรรมของเราก็จำเป็นจะเป็นการประเมินผลแห่งจินตนาการของเราได้เช่นกัน นำสิ่งเหล่านั้นมาปรับปรุง แก้ไข และแม้จะปรับปรุงแก้ไขก็ยังนับว่างานยังมีเสร็จ นั่นคืองานของเราจะต้องมีการพัฒนา ปรับปรุงต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

บทสรุป (มิใช่หยุดแต่หากก้าวต่อไป)

อ่านทุกอย่างที่ขวางหน้า

เขียนทุกอย่างที่อยากเขียน

การบันทึก คือ จุดเริ่มต้นแห่งการเขียน

ความรู้หรือความคิดเกิดจากการอ่าน อ่านมาก รู้มาก

บรรณานุกรมและแหล่งข้อมูลภาพประกอบ

กรมวิชาการ . พินิจวรรณกรรม. กรุงเทพฯ ฯ : คุรุสภาลาดพร้าว, 2542

คมทวน คันธนู. เขียนให้ดีต้องมีเคล็ดลึกลับ. กรุงเทพฯ ฯ : ข้าวหอมสำนักพิมพ์, 2548

..... . วรรณกรรมแห่งสยามคดี. กรุงเทพฯ ฯ : มิ่งมิตร, 2545

..... . วรรณวิเคราะห์ตำนานฉันทลักษณ์กับหลักการใหม่. กรุงเทพฯ ฯ : สุขภาพใจ, 2545

ช่อประยงค์(นามแฝง). กลอนและวิธีการเขียนกลอน. กรุงเทพฯ ฯ : รวมสาส์น (1977), 2548

นภดล สังข์ทอง. ร้อยกรองเขียนไม่ยาก. กรุงเทพฯ ฯ : นานามีบุ๊คส์, 2546

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์. อาวุธกวี : ตัดตอนอัตตา พัฒนาสำนึก. กรุงเทพฯ ฯ : แม่โพสพ, 2548

ป.มหาจันทร์. สอนเด็กให้เป็นกวี. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2544

เปลื้อง ณ นคร. ศิลปะแห่งการประพันธ์. กรุงเทพฯ ฯ : ข้าวฟ่าง, 2540

..... . ภาษาวรรณนา. กรุงเทพฯ ฯ : ข้าวฟ่าง, 2542

พรทิพย์ แฝงสุด. ฉันทลักษณ์ไทย. กรุงเทพฯ ฯ : พิสิกส์เซ็นเตอร์, 2539

ยุทธ โดติเทพย์, สุธีร์ พุ่มกุมาร. คู่มือเรียนเขียนกลอน. กรุงเทพฯ ฯ : แม่โพสพ, 2548

ธีรฤทัย สัจจพันธ์. จาก “ชนบ” สู่ “นวนิทัศน์” กรุงเทพฯ ฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2551

- อ่าอย่างมีชั้นวิจารณ์อย่างมีเชิงศิลป์. กรุงเทพฯ ฯ : ดอกหญ้า, 2539
- เรียงชัย ทองหล่อ. หลักการประพันธ์. กรุงเทพฯ ฯ : ไฮเอ็ดพับลิชชิ่ง, มปป.
- วรรณา แต่. บทร้อยกรอง. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์แม็ค, 2548
- วาสนา บุญสม. กลอนสัมผัสใจได้อย่างไร. กรุงเทพฯ ฯ : ประกายแสง, 2539
- วิเชียร เกษประทุม. ลักษณะคำประพันธ์ไทย (ฉันทลักษณ์). กรุงเทพฯ ฯ : พัฒนาศึกษา, 2546
- ศิวานนท์ ปทุมสูติ. การเขียนสร้างสรรค์ไม่ยากอะไรเลย. สุพรรณบุรี : ศูนย์เรียนรู้ทุ่งสักอาศรม, 2548
- ส.ศิวรักษ์. ศิลปะแห่งการเขียน. กรุงเทพฯ ฯ : พีราบ, มปป.
- สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย. 25 ปีซีไรต์ รวมบทวิจารณ์คัดสรร. กรุงเทพฯ ฯ :
สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย, 2547
- ัจจภูมิ ละออ. 25 ปีซีไรต์ . กรุงเทพฯ ฯ : สยามอินเตอร์บุคส์, 2546
- ชงคำ ศาสตร์และศิลป์แห่งการเขียน. กรุงเทพฯ ฯ : ไม้ยมก, 2547
- เสกสรรค์ ประเสริฐกุล. เส้นทางนักประพันธ์. กรุงเทพฯ ฯ : สามัญชน, 2540
- เสถียรโกเศศ. การศึกษาวรรณคดีแห่งวรรณศิลป์. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์ศยาม, 2546
- อาจิณ จันทรัมย์พร. วรรณคดีในวรรณคดี. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์แม่คำผาง, 253